

EÖTVÖS LORÁND TUDOMÁNYEGYETEM
TERMÉSZETTUDOMÁNYI KAR

Magyarország közigazgatási határainak változása a XX. században

SZAKDOLGOZAT
FÖLDTUDOMÁNYI ALAPSZAK

Készítette:

Patkó Máté

térképész és geoinformatikus szakirányú hallgató

Témavezető:

Faragó Imre

tanszéki mérnök

ELTE Térképtudományi és Geoinformatikai Tanszék

Budapest, 2016

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék.....	3
Bevezetés.....	5
1. Közigazgatási állapot a XX. század előtt	6
2. A trianoni béke következményei.....	7
2.1 A békediktátum	7
2.2 Országhatár változások	17
2.3 Megyehatár változások	19
2.4 A megyék területi változásai (Horvátország nélkül)	20
2.5 Megyerendezés 1923-ban	23
3. Első bécsi döntés	24
3.1 A körülmények24.....	24
3.2 Országhatár változás24	24
3.3 Megyehatár változások24	24
4. Kárpátalja visszafoglalása	25
4.1 A körülmények25.....	25
4.2 Országhatár változás25	25
4.3 Megyehatár változások26	26
5. A második bécsi döntés	27
5.1 A körülmények.....	27
5.2 Országhatár változás	27
5.3 Megyehatár változások	27
6. Délvidék és a Muraköz visszacsatolása	29
6.1 A körülmények.....	29
6.2 Országhatár változás	29

6.3 Megyehatár változások	29
7. A II. világháború következményei.....	30
8. Az 1950-es közigazgatási átszervezések	31
8.1 A körülmények.....	31
8.2 Nagy-Budapest.....	31
8.3 A megyerendezés	32
8.4 A járásrendezés	35
9. Közigazgatási változások 1950 után	38
9.1 A közigazgatási rendszer változtatásai	38
9.2 Budapest.....	38
9.3 Megye- és járáshatár változtatások	39
10. A Magyarországtól elcsatolt területek közigazgatása	40
Összefoglalás	44
Irodalomjegyzék.....	46
Köszönetnyilvánítás	49
Nyilatkozat	50

Bevezetés

Szakedolgozatom témája iránt már általános iskolai és gimnáziumi éveim alatt is nagy érdeklődéssel álltam hozzá. Az egyetemi képzésem során a térképészeti földrajz kurzusok tovább fokozták a kíváncsiságomat.

Az ország közigazgatása és a határainak változása a XX. század történelmének egy számomra érdekes részét képezik. Dolgozatomban elsődlegesen a megye és országhatárok, másodlagosan a járások és az egyéb közigazgatási egységek változásával foglalkozom.

Először Magyarország XX. század előtti közigazgatását tekintem át. A fontosabb események, mint a trianoni béke következményei, a területgyarapodások időszaka, az 1950-es megyerendezés és az azutáni kisebb-nagyobb változások adják a dolgozat nagy részét.

Fontosnak tartottam megemlíteni a Magyarországtól elcsatolt országrészek közigazgatási átalakulását, hisz a szomszédos országok kivétel nélkül rendelkeznek ilyen területtel.

A munka végén egy összegzés formájában elemzem a nagyobb közigazgatási határváltozások közti összefüggést.

A szakedolgozat megírásával célom az volt, hogy a fontosabb változásokat összegyűjtsem és egy jól áttekinthető írást készítsek a témáról.

1. Közigazgatási állapot a XX. század előtt

Az ország egységes közigazgatásának kialakulása, Szent István államalapításával és országegyesítésével egy időben történt. Több egységet különböztetünk meg az ország közigazgatásában: vármegyék, bánságok, székek, stb.. Szent István a királyi vármegyerendszert hozta létre. A vármegyék néhány ezer négyzetkilométernyi területet foglaltak magukba. A megye jelentése az Árpád-korban: határ. A XIII. századtól kezdve a jelentése már inkább a határ menti területek megjelölésére szolgál. (Vármegye, 2016)

A történelem során az ország határa számtalanszor megváltozott. Néhány esetben a változás óriási méreteket öltött, gondolhatunk itt az ország 3 része szakadására vagy a Habsburg Birodalom hódítására.

Az önálló magyar állam 1541-től 1918-ig gyakorlatilag nem létezett. A közigazgatási egységek a vármegyék mindvégig működtek, még a török hódoltság területein is. Az 1867-ben megalakult Osztrák–Magyar Monarchián belül a Magyar Királyság 63+8 (Horvátországgal együtt) vármegyével és a Fiumei kerülettel rendelkezett 1867-től.

(1. ábra)

(1. ábra) Magyarország a XX. század elején

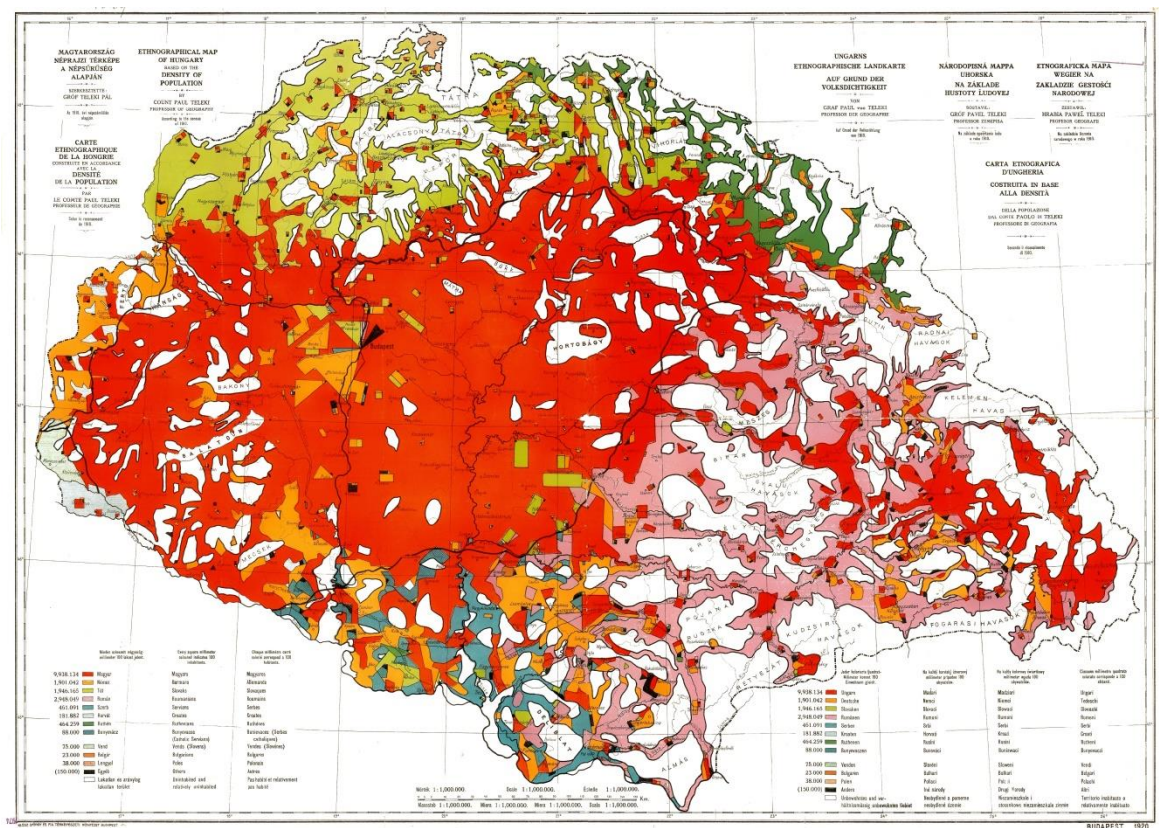
2. A trianoni béke következményei

2.1 A békediktátum

Az I. világháború és a Tanácsköztársaság rövid időszakának végére az 1920-as Párizs környéki béketárgyalások tettek pontot. A Magyar Királyság kormányzója, Horthy Miklós által felhatalmazott küldöttség és a Simonyi-Semadam-kormány képviselőjében Benárd Ágost népjóléti és munkaügyi miniszter Drasche-Lázár Alfréd rendkívüli nagykövet és államtitkár 1920. június 4-én írták alá a békedokumentumokat a Kis-Trianoni palotában. (Trianoni békeszerződés, 2016)

Az ország ezzel lemondott korábbi területének több, mint kétharmadáról és az ott élő lakosságról, valamint jelentős korlátozásokra kényszerítették. Az új határok kialakításába a magyar küldöttségnek beleszólása nem volt. Teleki Pál későbbi miniszterelnök még 1918-ban javasolta egy nemzetiségi térkép elkészítését a Magyar Királyság területéről, a Tudományos Akadémia jóváhagyásával, ez 1919-re elkészült 24 térképlappal 1:200 000-es méretarányban, a legutolsó 1910-es népszámlálás adatai alapján. A térképek készítésekor a népsűrűséget figyelmen kívül hagyták, így a nemzetiségek ábrázolása nem pontosan reprezentálta a valóságot. A béketárgyalásokra vitt térképen a népsűrűséget már ábrázolták, úgy hogy minden nemzetiségnél a térképen 1 mm² terület 100 főnek felel meg. E térkép méretaránya 1:100 000 és címe: „Magyarország néprajzi térképe a népsűrűség alapján”. A magyarokat kiemelő vörös színnel ábrázoltatta Teleki, ezért a későbbiekben csak „vörös térkép”-nek (franciául: carte rouge) (2. ábra) nevezték. A békekonferencián a térkép elő sem került, ugyanis már előzőleg megszületett a döntés a határváltoztatásokról. (Mihályi, 2012)

A békediktátumot hivatalosan az 1921. évi XXXIII. törvénycikkkel léptette életbe a magyar országgyűlés. (1000 Év, 2015)

(2. ábra) A „vörös térkép”. A nemzetiségek színei: magyar-vörös, szlovák-világoszöld, ruszin-sötétzöld, román-lila, német-sárga, szerb-kék, szlovén-világosszürke, lengyel-rózsaszín

A törvénycikk 2. része:

(A törvénycikk eredeti szövegének részletei.)

(...) Magyarország határai

27. Cikk. Magyarország határai következőképpen állapítatnak meg (lásd a csatolt térképet):

1. Ausztriával:

Antonienhoftól (Köpcsénytől keletre) nyugatra körülbelül egy km távolságnyra választandó ponttól, amely hármas határpontja Magyarországnak, Ausztriának és Cseh-Szlovákiának, dél felé a Mosonszentjánostól délnyugatra körülbelül 8 km-re fekvő 115. magassági pontig:

a helyszínén megállapítandó vonal, amely teljesen magyar területen hagyja az oroszvárcsornai vasútvonalat, és Horvátjárfalutól és Pusztasomorjától nyugatra, Köpcsénytől, Németjárfalutól, Miklóshalmától és Mosontarcsától keletre halad;

innen nyugat felé a Fertő-tó déli partján Fertőboz és Hidegség közt választandó pontig:

a helyszínén megállapítandó vonal, amely Pomogytól délre halad, Magyarországnak hagyja az egész Főcsatornát és a helyiérdekű vasútvonalat, amely Mexikó állomásról északnyugat felé vezet, metszi a Fertőtavat és a szigettől, amelyen a 117. magassági pont van, délre halad;

innen dél felé a 265. magassági pontig (Kamenje) körülbelül 2 km-re Fülestől délkeletre:

a helyszínén megállapítandó vonal, amely Nagyczenktől és Fülestől keletre, Németperesztegtől és Kövesdtől nyugatra halad;

innen délnyugat felé a 883. magassági pontig (Írott kő) körülbelül 9 km-re Kőszegtől délnyugatra:

a helyszínén megállapítandó vonal, amely Locsmándtól, Ólmodtól és Rendektől délkeletre, Kőszegtől és az e helységből Salamonfára vezető úttól északnyugatra halad;

innen dél felé a 234. magassági pontig, körülbelül 7 km-re Pinkamindszenttől észak-északkeletre:

a helyszínén megállapítandó vonal, amely Rohoncztól és Nagynardától keletre, Bucsutól és Dozmattól nyugatra, azután pedig a 273., 260. és 241. magassági pontokon át halad;

innen általában délnyugat irányban a 353. magassági pontig, körülbelül 6 km-re Szentgotthárdtól észak-északkeletre:

a helyszínén megállapítandó vonal, amely Nagysároslak és Pinkamindszent között, Karácsfa, Németbükös és Zsámánd községektől délre, azután pedig a 323. magassági ponton (Hochkogel) át halad;

innen délnyugat felé, a Rába és a Mura medencéinek vízvásztó vonalán Tókától keletre, körülbelül 2 km távolságnyira megállapítandó pontig, amely hármas határpontja Ausztriának, Magyarországnak és a Szerb-Horvát-Szlovén Államnak:

a helyszínén megállapítandó vonal, amely Rábakeresztúr, Németlak és Nagyfalva községektől keletre, a radkersburg-szentgotthárdi úttól nyugatra és a 353. magassági ponton (Janke-hegy) át halad.

2. A Szerb-Horvát-Szlovén-Állammal:

A fentebb meghatározott ponttól kelet felé a 313. magassági pontig, körülbelül 10 km-re Szentgotthárdtól délre:

a helyszínén megállapítandó vonal, amely általában véve az északra fekvő Rába és a délre fekvő Mura medencéjét elválasztó vonalat követi;

innen dél felé a 295. magassági pontig (körülbelül 16 km-re Muraszombattól északkeletre):

a helyszínén megállapítandó vonal, amely Nagydolány, Őrihodos és vasútállomása, Kapornak, Domonkosfa és Kisszerdahely helységektől keletre, Kotormánytól és Szomoróczytól nyugatra és a 319. és 291. magassági pontokon át halad;

innen délkelet felé a 209. magassági pontig, körülbelül 3 km-re Nemesnéptől nyugatra:

a helyszínén megállapítandó vonal, amely általában véve az északra fekvő nemesnépi és a délre fekvő kebele-i medencét elválasztó vonalat követi;

innen dél-délkelet felé, a Lendva folyón a 265. magassági ponttól délre választandó pontig:

a helyszínén megállapítandó vonal, amely Kebeleszentmárton, Zsitkócz, Göntérháza, Lendvahidvég, Csentevölgy és Pincze helységektől keletre, Lendvajakabfától, Bödeházától, Gáborjánházától, Dédestől és Lendvaújfalutól nyugatra halad:

innen délkelet felé:

a Lendva folyása lefelé;

azután a Mura folyása lefelé;

azután a volt magyar-horvát határral való találkozási pontjáig, a gyékényes-kaproncai vasúti hídtól körülbelül 1500 m-re felfelé;

a Dráva folyása lefelé;

innen délkelet felé, Miholjacdolnajtól keletre körülbelül 9 km távolságnyra választandó pontig:

Magyarország és Horvát-Szlavonországok volt közigazgatási határa, azzal a kiigazítással, hogy a gyékényes-barcsi vasútvonal a gölai állomással együtt teljesen magyar területre essék;

innen kelet felé a 93. magassági pontig, körülbelül 3 km-re Baranya-vártól délnyugatra:

a helyszínén megállapítandó vonal, amely Torjanc, Lőcs és Benge helységektől északra, Kásádtól és Beremendtől, ez utóbbinak vasútállomásától és Ilocskától délre halad;

innen északkelet felé, a Duna folyásán a 169. magassági ponttól (Kiskőszeg) északra körülbelül 8 km távolságnyra a helyszínén választandó pontig:

a helyszínén megállapítandó vonal, amely Baranyavártól, Főherceglaktól (a Szerb-Horvát-Szlovén államnak juttatva a Baranyavártól északra közvetlenül elágazó s ezt a két helységet összekötő vasútvonalat) és Dályoktó nyugatra, Ivándárdától, Sároktól, Udvertől és Izabellaföldtől (s ennek vasútjától) keletre halad;

innen kelet-északkelet felé, a Kígyós-patak folyásának pontjáig, Bácsmadaras állomástól körülbelül 3 km-re kelet-délkeletre:

a helyszínén megállapítandó vonal, amely Herczegszántó és Bereg helységek közt halad, azután általában a Kígyós-patak folyását követi, azonban Regőczétől északra fordul;

innen kelet-északkelet felé, a Tisza holt ágán, Horgos állomástól kelet-északkeletre körülbelül 5 1/2 km távolságnyira választandó pontig:

a helyszínén megállapítandó vonal, amely Kunbajától délre halad, a szabadka-bácsalmási vasútvonalat Csikéria állomástól körülbelül 1500 m-re keletre, a szabadka-kiskúnhalasi vasútvonalat Kelebia állomástól körülbelül 3 km-re délre átvágja, Horgostól és vasútállomásától északra, Röszeszentmihálytelektől pedig délre halad;

innen délkelet felé a Tiszáig:

a holtág középvonala;

innen felfelé körülbelül 5 km távolságnyira, a helyszínén választandó pontig:

a Tisza folyása;

innen általában kelet felé, Kiszombor állomástól délnyugatra körülbelül 4 km távolságnyira, körülbelül kelet-délkeletre a 84. magassági ponttól és dél-délnyugatra a 83. magassági ponttól a helyszínén választandó pontig, amely hármass határpontja lesz Romániának, Magyarországnak és a Szerb-Horvát-Szlovén Államnak:

a helyszínén megállapítandó vonal, amely Gyála és Ószentiván helységek, továbbá Óbéd és Kübekháza közt halad.

3. Romániával:

A fentebb meghatározott ponttól kelet-északkelet felé a Maros folyón, a makó-szegedi vasútvonal hídjától körülbelül 3500 m-re felfelé megállapítandó pontig:

a helyszínén megállapítandó vonal;

innen délkeletre, azután északkeletre a nagylaki állomástól délre körülbelül 1 km távolságnyira választandó pontig:

a Maros folyó folyása felfelé;

innen északkeletre, Csanád és Arad vármegyék közigazgatási határának kiszögeléséig, Németperegtről észak-északnyugatra:

a helyszínén megállapítandó vonal, amely Nagylak és a vasútállomás között halad;

innen kelet-északkelet felé, Battonya és Tornya helyiségek között a helyszínén választandó pontig:

az említett megyehatár, amely Németperegtről és Kisperegtről északra halad;

innen a 123. magassági pontig (Marosligettől körülbelül 1200 m-re keletre), amely hármas határpontja Magyarországnak, Romániának és Cseh-Szlovákország ruthén területének:

a helyszínén megállapítandó vonal, amely Nagyvarjastól, Kisvarjastól és Nagyiratostól nyugatra, Dombegyháztól, Kevermestől és Elektől keletre, Ottlakától, Nagypéltől, Gyálavarsándtól, Anttól és Illyétől nyugatra, Gyulától, Gyulaváritól és Kötegyántól keletre halad, átvágja a nagyszalonta-gyulai vasútvonalat Nagyszalontától körülbelül 12 km-re a két elágazás között, amelyet ez a vasútvonal keresztezése alkot a szeghalom-erdőgyaraki vasútvonallal; azután Méhkeréktől keletre, Nagyszalontától és Marcziházától nyugatra, Gesztől keletre, Atyástól, Oláh-Szent-Miklóstól és Rojttól nyugatra, Ugrától és Harsánytól keletre, Körösszegtől és Köröstarjántól nyugatra, Szakálltól és Berek-Böszörménytől keletre, Borstól nyugatra, Ártándtól keletre, Nagyszántótól nyugatra, Nagykerekitől keletre, Pelbárdhidától és Bihardiószegtől nyugatra, Kismarjától keletre, Csokalytól nyugatra, Nagylétától és Álmosdtól keletre, Érselindtól nyugatra, Bagamértől keletre, Érkenéztől és Érmihályfalvától nyugatra, Szent-György-Ábránytól és Penészlektől keletre, Szaniszlótól, Berecsomaköztől, Fénytől, Csanálostól, Börvélytől és Domahidától nyugatra, Vállajtól keletre, Csenger-Bogastól és Óváritól nyugatra, Csenger-Újfalutól keletre, Darától nyugatra, Csengertől és Komlód-Tótfalutól keletre, Petétől nyugatra, Nagygécztől keletre, Száraz-Berektől nyugatra, Méhtelegtől, Garbolcztól és Nagyhódostól keletre, Fertősalmástól nyugatra, Kishódostól keletre, Nagypaládtól nyugatra, Kispaládtól és Magosligettől keletre halad.

4. Cseh-Szlovákiával:

A fentebb meghatározott 123. magassági ponttól északnyugat felé a Batár folyásán Magosligettől keletre körülbelül 1 km távolságnyira választandó pontig:

a helyszínén megállapítandó vonal;

innen a Batár folyása lefelé;

innen a Badaló alatt, e község közelében választandó pontig:

a Tisza folyása lefelé;

innen észak-északnyugat felé, Daróczytól északkeletre a helyszínén választandó pontig:

a helyszínén megállapítandó vonal, amely a Cseh-Szlovák Állam ruthén területén hagyja Badaló, Csoma, Macsola, Asztély és Déda helységeket s magyar területen Beregsurány és Daróczy helységeket;

innen északnyugat felé, a Fekete Víz és a Csaronda összefolyásáig:

a helyszínén megállapítandó vonal, amely a 179. magassági ponton áthalad és ruthén területen hagyja Mezőkaszony, Lónyai-tanya, Degenfeld-tanya, Hetyén, Horváthi-tanya és Komjáthy-tanya helységeket, s magyar területen Kerek-Gordon-tanya, Berki tanya és Barabás helységeket;

innen Szabolcs és Bereg vármegyék közigazgatási határától felfelé a helyszínén választandó pontig:

a Csaroda folyása lefelé;

innen nyugat felé addig a pontig, ahol a jobbpartról jövő említett megyehatár metszi a Tisza folyását:

a helyszínén megállapítandó vonal;

innen lefelé, Tárkánytól kelet-délkeletre a helyszínén választandó pontig:

a Tisza folyása;

innen általában nyugat felé, a Ronyva folyásának pontjáig, amely a Sátoraljaújhely város és az állomás közt levő hídtól körülbelül 3700 m-re fekszik északra:

a helyszínén megállapítandó vonal, amely Cseh-Szlovákiának hagyja Tárkány, Perbenyik, Örös, Kiskövesd, Bodrogszerdahely, Bodrogszög és Borsi helységeket s Magyarországnak Dámócz, Lácza, Rozvány, Páczin, Karos és Felsőberezki helységeket, áthalad a Bodrogon és átvágja a Sátoraljaújhelytől délkeletre fekvő vasútháromszöget s oly módon halad e várostól keletre, hogy az egész kassa-csapi vasútvonalat a cseh-szlovák területen hagyja;

innen felfelé a 125. magassági pont mellett fekvő pontig, Alsómihálytól délre körülbelül 1500 m-re:

a Ronyva folyása;

innen északnyugat felé a Hernád folyásának pontjáig, amely Abaújnádastól délnyugatra, a jobbparton fekvő 167. magassági ponttal szemben van:

a helyszínén megállapítandó vonal, amely általában a keletre fekvő Ronyva és a nyugatra fekvő Bozsva medencéinek vízválasztó vonalát követi, azonban Pusztafalutól körülbelül 2 km-re keletre halad, a 869. magassági pontnál délnyugat felé fordul, a 424. magassági pontnál a kassa-sátoraljaújhelyi országutat átvágja és Abaújnádastól délre halad;

innen lefelé Abaújtől délnyugatra körülbelül 1500 m távolságyra a helyszínén választandó pontig:

a Hernád folyása;

innen nyugat felé a 330. magassági pontig, körülbelül 1500 m-re Perénytől dél-délnyugatra:

a helyszínén megállapítandó vonal, amely Cseh-Szlovákiának hagyja Miglécznémeti és Perény helységeket, Magyarországnak pedig Tornyosnémetit;

innen nyugat felé a 291. magassági pontig, körülbelül 350 m-re Jánoktól délkeletre:

az északra fekvő Bodva és a délre fekvő Rakacza medencéinek vízválasztó-vonala, amely egészen magyar területen hagyja a gerincen átvonuló utat Buzitától délkeletre;

innen nyugat-északnyugat felé a 431. magassági pontig, körülbelül 3 km-re Tornától délnyugatra:

a helyszínén megállapítandó vonal, mely Cseh-Szlovákiának hagyja Jánok, Tornahorváti és Bodvavendégi helységeket, Magyarországnak pedig Tornaszentjakab és Hidegvégardó helységeket;

innen délnyugat felé a 365. magassági pontig, körülbelül 12 km-re Pelsőctől dél-délkeletre:

a helyszínén megállapítandó vonal, amely a 601., 381. (a rozsnyóedelényi úton), 557. és 502. magassági pontokon át halad;

innen dél-délnyugat felé a 305. magassági pontig, körülbelül 7 km-re Putnoktól északnyugatra:

a vízválasztó-vonal nyugatra a Sajó, keletre pedig a Szuha és a Keleméri medencéi közt;

innen dél-délnyugat felé a 278. magassági pontig a Sajó és a Rima összefolyásától délre:

a helyszínén oly módon meghatározandó vonal, hogy a bánrévei pályaudvar Magyarországnak maradjon, de amely lehetővé teszi, hogy szükség esetében a pelsőczyi és losonczyi két vasúti vonal közt cseh-szlovák területen összekötő vonal legyen építhető;

innen délnyugat felé a 485. magassági pontig, körülbelül 10 km-re Salgótarjánától kelet-északkeletre:

a helyszínen megállapítandó vonal, amely általában az északra eső Rima és a délre eső Hangony és Tarna medencéinek vízválasztó-vonalát követi;

innen nyugat-északnyugat felé a 727. magassági pontig:

a helyszínén megállapítandó vonal, amely Magyarországnak hagyja Zagyarvárona és Salgó helységeket és bányákat és Somosujfalu állomástól délre halad;

innen északnyugat felé a 391. magassági pontig, körülbelül 7 km-re Litkétől keletre:

az a vonal, amely általában a Dobroda medencéjét északkeleten határoló gerincet követi s a 446. magassági ponton át halad;

innen északnyugat felé, az Ipoly folyásán, Tarnóczytól északkeletre, körülbelül 1500 m távolságnyra választandó pontig;

a helyszínén megállapítandó vonal, amely a 312. magassági ponton és Tarnóczy és Kalonda között át halad;

innen délnyugat felé az Ipoly kanyarulatában, Tesmagtól délre körülbelül 1 km távolságnyra választandó pontig;

az Ipoly folyása lefelé;

innen nyugat felé az Ipoly folyásán, Tésától nyugatra körülbelül 1 km távolságnyra választandó pontig;

a helyszínén oly módon megállapítandó vonal, hogy az Ipolyság állomástól délre haladjon s egészen cseh-szlovák területnek hagyja az ipolyságcsatai vasúti vonalat, valamint a korponai elágazást is, de egészen Magyarországnak hagyja Berzencze és Tésa helységeket; innen dél felé a Dunába való torkolásig;

az Ipoly folyása lefelé;

innen a folyón felfelé Antonienhoftól (Köpcsénytől keletre) keletre körülbelül 2 km távolságnyra meghatározandó pontig;

a Duna hajózási fővonala;

innen nyugat felé Antonienhoftól (Köpcsénytől keletre), nyugatra körülbelül 1 km távolságnyra a helyszínén választandó pontig, amely hármass határpontja Ausztriának, Magyarországnak és Cseh-Szlovákiának;

a helyszínén megállapítandó vonal.

28. *Cikk.* A jelen Szerződésben leírt határoknak megállapított részei a jelen Szerződéshez mellékelt 1:1,000.000 léptékű térképen meg vannak jelölve. Abban az esetben, ha a szöveg és a térkép közt eltérés mutatkozik, a szöveg lesz az irányadó.

29. *Cikk.* A megjelölt határokat a helyszínén határrendező bizottságok fogják kitűzni, amely bizottságok összeállítását a jelen Szerződés vagy a Szövetséges és Társult Főhatalmak és az érdekelt Állam vagy Államok között kötendő szerződés határozza meg.

A bizottságok hatásköre teljes mértékben kiterjed nemcsak a „helyszínén megállapítandó vonal” néven megjelölt határvonalrészek megállapítására, hanem ha valamelyik érdekelt Állam kéri, s a bizottság azt helyénvalónak találja, a közigazgatási határok útján megjelölt határvonalrészletek felülvizsgálására (kivéve az 1914. évi augusztus havában fennállott nemzetközi határokat, amelyekre nézve a bizottságok szerepe csupán a határcölöpök vagy a határkövek felülvizsgálására fog szorítkozni). A bizottságok mindkét esetben arra fognak

törekedni, hogy szigorúan kövessék a Szerződésekben foglalt meghatározásokat, a lehetőség szerint figyelembe véve a közigazgatási határokat és a helyi gazdasági érdekeket. A bizottságok határozataikat szótöbbséggel hozzák és ezek az érdekelt felekre nézve kötelezők.

A határrendező bizottságok költségeit a két érdekelt Állam egyenlő részben viseli.

30. *Cikk.* Ami a vízfolyással megállapított határokat illeti, a jelen Szerződésben használt „folyás” (cours) vagy „hajózható meder” (chenal) kifejezések a nem hajózható folyóknál a vízfolyásnak vagy a vízfolyás főágának középvonalát, a hajózható folyóknál pedig a hajózható főmedernek középvonalát jelenti. De a jelen Szerződésben megjelölt határrendező bizottságoknak jogában áll részletesen megállapítani, vajjon a határvonal mindenkor alkalmazkodni fog-e a fent meghatározott folyásnak vagy hajózható medernek esetleges változásaihoz, avagy a határvonalat a jelen Szerződés életbelépésének időpontjában tényleg meglevő folyásnak vagy hajózható medernek akkori helyzete fogja-e egyszersmindenkorra meghatározni.

31. *Cikk.* A különböző érdekelt Államok kötelezik magukat, hogy a bizottságok rendelkezésére bocsátják a munkához szükséges összes okmányokat, nevezetesen a jelenlegi vagy volt határok megjelölésére vonatkozó jegyzőkönyvek hiteles másolatát, az összes meglevő nagyméretű térképet, a geodéziai adatokat, a megtörtént, de nyilvánosságra nem hozott helyrajzi felvételeket, a határfolyók árterületére vonatkozó felvilágosító adatokat.

Ezenfelül arra is kötelezik magukat, hogy utasítani fogják a helyi hatóságokat, hogy a bizottságok rendelkezésére bocsássanak minden okmányt, nevezetesen tervrajzokat, katasztereket és telekkönyveket, továbbá hogy a bizottságoknak kívánatra a tulajdonjogi viszonyokra, a gazdasági forgalom irányaira vonatkozó adatokat és minden egyéb szükséges felvilágosítást megadjanak.

32. *Cikk.* A különböző érdekelt Államok kötelezik magukat, hogy a határrendező bizottságoknak akár közvetlenül, akár a helyi hatóságok útján segítségükre lesznek a feladatuk teljesítéséhez szükséges szállítási eszközök, elszállásolások, munkaerők és anyagszerek (határcölöpök, határkövek) tekintetében.

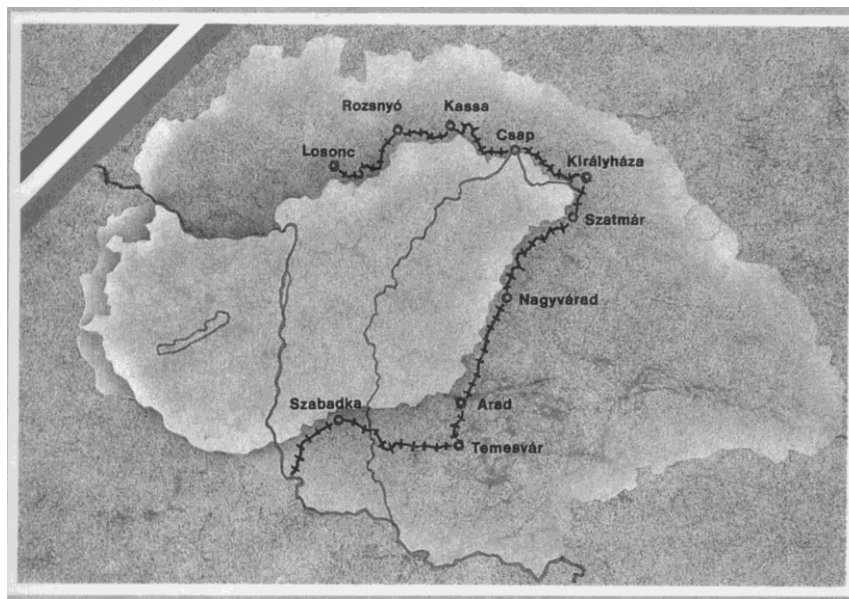
33. *Cikk.* A különböző érdekelt Államok kötelezik magukat, hogy a bizottság által elhelyezett háromszögelési és egyéb jelek, határcölöpök vagy határkövek megóvásáról gondoskodnak.

34. *Cikk.* A határköveket egymástól láttávolságnyira kell elhelyezni, számokkal ellátni s felállítási helyöket és számukat kartográfiai okmányban megörökíteni.

35. *Cikk.* A határrendezésre vonatkozó végleges jegyzőkönyveket, a mellékelt térképeket és okmányokat három eredeti példányban kell kiállítani, amelyek közül kettőt át kell adni a határállamok Kormányainak, a harmadikat pedig a Francia Köztársaság Kormányának, amely ebből hiteles másolatokat fog eljuttatni a jelen Szerződést aláíró Hatalmakhoz.(...) (1000 Év, 2015)

2.2 Országhatár változások

Az ország területe jelentősen megcsappant, 282 870 km²-ből mindössze 93 073 km² maradt a Magyar Királyság államhatárain belül. A törvénycikk alapján változtatások az etnikai határok figyelembe vétele nélkül történtek meg. A közutak és a vasútvonalak, gazdasági és stratégiai jelentőségét vették figyelembe az új határok meghúzásánál, így az infrastruktúra „körútja” mellyel nagyjából párhuzamosan alakult ki Magyarország államhatárain kívül rekedt. Viszont néhány helyen a folyók mentén állt fel a határ, északon a Duna és az Ipoly, északkeleten a Tisza, délnyugaton pedig a Dráva.

(3. ábra) Vasúti „körút” az országhatár mentén

A következő országok kaptak terület a Magyar Királyságtól:

Román Királyság: A legnagyobb 102 813 km²-nyi területet kapott ez 31,78% az egykori ország területnek. A román csapatok a Tisza vonaláig jutottak előre, de a béketárgyalás

során szerencsére nem ezt a határt jelölték ki, de így is Erdélyt, a Részeket és a Temesközt teljesen elvesztette Magyarország.

Szerb-Horvát-Szlovén Királyság: Összesen 63 370 km²-nyi területet tudhatott magénak. Arányaiban tekintve ez 18,91%-a volt Magyarországnak. A területi követelések már a 1848-as szabadságharc alatt megfogalmazódtak Szerb Vajdaság néven, viszont az államhatárt a Párizsi környéki béketárgyalások a korábban elképzelt Szeged-Baja-Pécs vonaltól jóval délebbre váltották valóra.

Csehszlovákia: 61 646 km²-nyi területet kaptak meg, ez 18,9%-ban volt Magyarország része. A területi követeléseik lehúzódtak egészen a Vác-Miskolc vonalig, keleten a Hernádot jelölték meg, mint határfolyót. Az előbbi említett határ nem valósult meg, végül kissé északabbra meghúzott határral a Felvidéket és Kárpátalját csatolták el.

Ausztria: A Monarchia hamvaiból újonnan létrejött nyugati szomszédunk, a háborús vereség okán kénytelen volt lemondani az örökös tartományok nagy részéről, viszont enyhítésként velünk szemben volt területi követelése, ami részben valóra is vált. Az Őrvidéket kapták meg 4 020 km²-nyi területet ez 1,42%-a volt ország területünknek.

Ehhez kapcsolódik a soproni népszavazás, melynek következtében Sopron és környéke visszakerült Magyarországhoz. A szavazás 1921. december 14-e és 16-a között történt meg, aminek eredményeképp 257 km²-nyi terület került újra magyar igazgatás alá.

Lengyelország: Az új határok kijelölésénél még Lengyelország is kapott. Egy csekély 589 km²-es területet Szepes és Árva vármegyékből. Ez 0,2%-az egykori ország területnek.

Olaszország: A Fiumei kerület a Magyar Királyság kikötővárosaként töltötte be szerepét. A béketárgyalások e 21 négyzetkilométeres területet a Fiumei Szabad Államnak adták át, amit később 1924. március 26-án Olaszország annektált.

(Trianoni békeszerződés, 2016)

A trianoni békeszerződés területi és demográfiai következményei, 1920

(4. ábra) Az elcsatolt területek

2.3 Megyehatár változások

Az új államhatárok nem csak az országot szabdalták szét, a vármegyék a járások és sok település is érintett volt. A Magyar Királyság 63 vármegyéjéből összesen 10 (Békés, Borsod, Fejér, Hajdú, Heves, Jász-Nagykun-Szolnok, Pest-Pilis-Solt-Kiskun, Somogy, Tolna, Veszprém) maradt érintetlen állapotban. További 25 (Abaúj-Torna, Arad, Baranya, Bács-Bodrog, Bereg, Bihar, Csanád, Csongrád, Esztergom, Gömör és Kishont, Győr, Hont, Komárom, Moson, Nógrád, Pozsony, Sopron, Szabolcs, Szatmár, Torontál, Vas, Ugocsa, Ung, Zala, Zemplén) részleges területi veszteséget szenvedett. 4 vármegye szinte jelentéktelen darabja maradt az ország határain belül. (Bak, 2000)

2.4 A megyék területi változásai (Horvátország nélkül)

Vármegye	Teljes területével megmaradt (km ²)	Részelegesen maradt meg (teljes/megmaradt terület km ²)	Teljes területével elcsatolták (km ²)
Abaúj-Torna vármegye		3317 / 1672	
Alsó-Fehér vármegye			3646
Arad vármegye		6048 / 270	
Árva vármegye			2019
Bács-Bodrog vármegye		10362 / 1685	
Baranya vármegye		5177 / 4041	
Bars vármegye			2724
Békés vármegye	3670		
Bereg vármegye		3786 / 459	
Beszterce-Naszód vármegye			4333
Bihar vármegye		10657 / 2783	
Borsod vármegye	3629		
Brassó vármegye			1492
Csanád vármegye		1714 / 1469	
Csík vármegye			5064
Csongrád vármegye		3569 / 3462	
Esztergom vármegye		1077 / 532	
Fejér vármegye	4129		
Fogarás vármegye			2444
Fiume és kerülete			21
Gömör és Kishont vármegye		4279 / 323	
Győr vármegye		1534 / 1451	
Hajdú vármegye	3343		

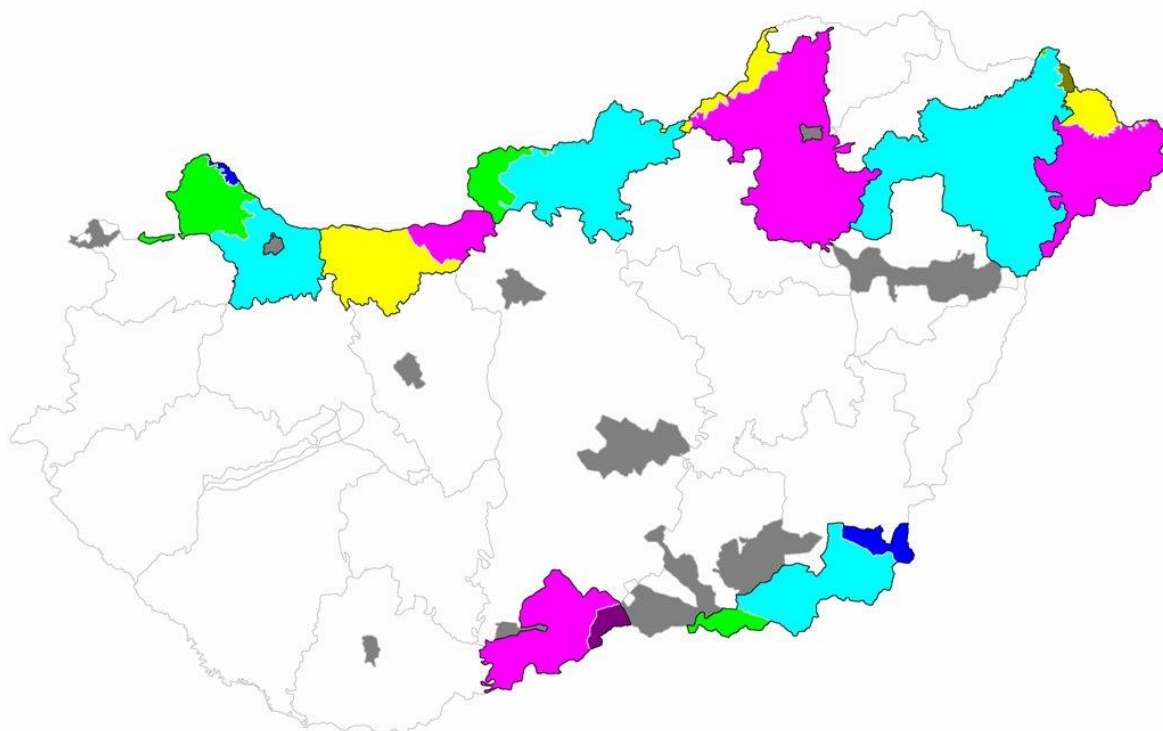
Háromszék vármegye			3889
Heves vármegye	3761		
Hont vármegye		2633 / 462	
Hunyad vármegye			7809
Jász-Nagykun-Szolnok vármegye	5251		
Kis-Küküllő vármegye			1724
Kolozs vármegye			5006
Komárom vármegye		1834 / 1442	
Krassó-Szörény vármegye			11047
Liptó vármegye			2246
Máramaros vármegye			9716
Maros-Torda vármegye			4203
Moson vármegye		1989 / 913	
Nagy-Küküllő vármegye			3337
Nógrád vármegye		4128 / 2381	
Nyitra vármegye			5519
Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye	13168		
Pozsony vármegye		4370 / 47	
Sáros vármegye			3652
Somogy vármegye	6675		
Sopron vármegye		3256 / 1915	
Szabolcs vármegye		4637 / 4568	
Szatmár vármegye		6287 / 1762	
Szeben vármegye			3619
Szepes vármegye			3654
Szilágys vármegye			3815
Szolnok-Doboka			4786

vármegye			
Temes vármegye			7433
Tolna vármegye	3537		
Torda-Aranyos vármegye			3514
Torontál vármegye		10016 /258	
Trencsén vármegye			4456
Turóc vármegye			1123
Udvarhely vármegye			2938
Ugocsa vármegye		1213 / >1	
Ung vármegye		3230 / 13	
Vas vármegye		5274 /3284	
Veszprém vármegye	3953		
Zala vármegye		5995 / 4880	
Zemplén vármegye		6282 / 1775	
Zólyom vármegye			2634

(Vereckei Hunor oldala)

2.5 Megyerendezés 1923-ban

1923-ban a kis területű megyéket összevonták a közigazgatás stabilizálása végett. Ez egy ideiglenes rendezés volt, mert a magyar politika számolt a területi revízió esélyeivel, így új megjelölést kaptak ezek a vármegyék: közigazgatásilag egyelőre egyesített vármegye (röviden kee. vm.). Összesen 7 ilyen vármegyét hoztak létre (Borsod, Gömör és Kishont kee.vm., Csanád, Arad és Torontál kee. vm., Győr, Moson és Pozsony kee.vm., Komárom és Esztergom kee. vm., Nógrád és Hont kee. vm., Szabolcs és Ung kee. vm., Szatmár, Ugocsa és Bereg kee. vm.). A csonkított vármegyék közül 9 önálló maradt (Abaúj-Torna, Baranya, Bács-Bodrog, Bihar, Csongrád, Sporon, Vas, Zala, Zemplén). Mindezt az 1923. évi XXXV. tc. léptette életbe. (5. ábra) (Bak, 2000) (1000 Év, 2015)

(5. ábra) Magyarország vármegyéi 1923-ban. A szürke területek a törvényhatósági jogú városokat és az azokhoz tartozó területeket jelölik. A színes területek pedig az újonnan létrejött kee.vm.-ek.

3. Első bécsi döntés

3.1 A körülmények

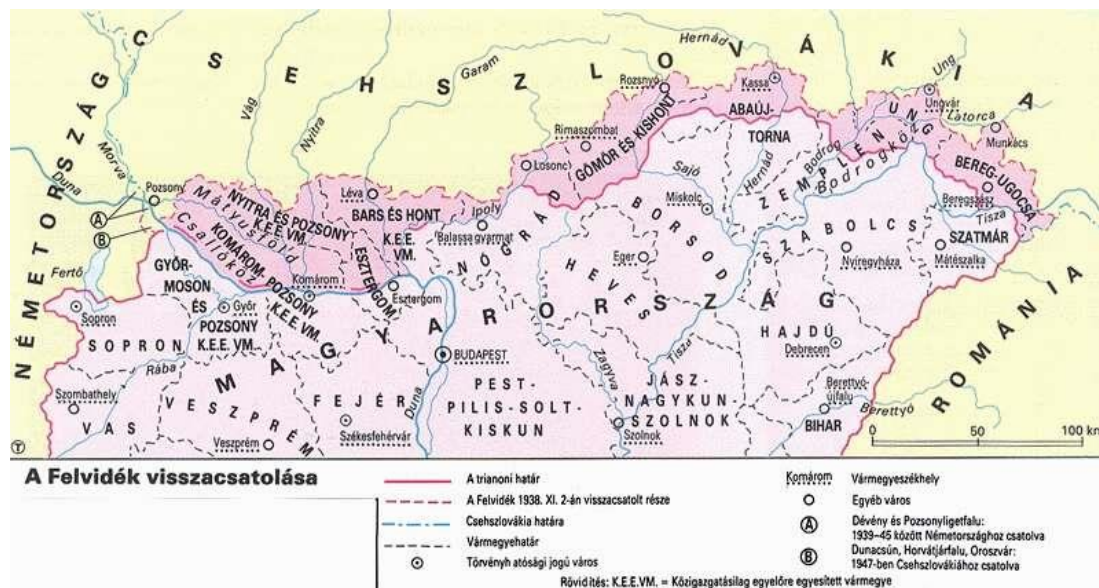
Az első világháborút lezáró békeszerződés területi revíziójának első nagyszabású eseménye 1938-ban történt meg. A müncheni egyezményt követően a magyar államhatár megváltoztatása is terítékre került. Kánya Kálmán magyar külügyminiszter és Jozef Tiso csehszlovák elnökhelyettes tárgyalásai nem vezettek eredményre. 1938. november 2-án bécsi Felső-Belvedere kastélyban Galeazzo Ciano (olasz) és Joachim von Ribbentrop (német), külügyminiszterek döntőbírálatával hozták meg a döntést a Csehszlovákiához csatolt területek egy részének visszacsatolásáról. 1938. évi XXXIV. tc. mondta ki a szóban forgó terület és Magyarország egyesítését. (Vármegye, 2016)

3.2 Országhatár változás

A Magyar Királyság 11 927 négyzetkilométernyi területet tudhatott újra az irányítása alatt. A visszacsatoláskor a lakosság száma nagyjából 869 ezer fő, akikből 752 ezer fő (86,5%) magyar és a fennmaradó 117 ezer (13,5%) fő szlovák, illetve egyéb nemzetiségű. Az új határokon túl körülbelül 67 ezer magyar nemzetiségű maradt. (Faragó I-III., 2014)

3.3 Megyehatár változások

A terület visszaszerzésével vármegyehatárok is megváltoztak. 12 korábbi vármegye (Esztergom, Győr, Komárom, Abaúj-Torna, Bereg, Nyitra, Pozsony, Zemplén, Hont, Nógrád, Ugocsa, Ung, Gömör és Kishont) bizonyos területei kerültek újra az országhatárokon belülre. Eredeti állapotába került (Esztergom, Borsod), önálló, de nem a trianoni békeszerződés előtti nagyságával rendelkező vármegye (Bereg, Gömör és Kishont, Nógrád, Ung, Komárom), e négy közül Komárom a teljes területét, Pozsony vármegye csallóközi területét kapta vissza. Továbbá létrejött (Nyitra és Pozsony kee. vm., Bars és Hont kee. vm.) ideiglenes állapotú vármegye. (6. ábra) (Bak, 2000)

(6. ábra) A felvidék déli részének visszacsatolása

4. Kárpátalja visszafoglalása

4.1 A körülmények

Csehszlovákia 1938-39-ben súlyos területi veszteségeket szenvedett el. A müncheni egyezmény a Szudétavidékről, az első bécsi döntés jelentős területekről mondatta le az államot. Jozef Tiso 1938. március 14-én kikiáltotta Szlovákia függetlenségét és elszakadását a cseh résztől, amit egy nappal később Németország elfoglalt, emellett Avgusztin Volosin a Kárpátalja autonóm területnek a vezetője szintén kikiáltotta a Kárpát-Ukrán Köztársaságnak a függetlenségét. A magyar kormány már előzetes tervekkel készült Kárpátalja katonai visszafoglalásához. A magyar csapatok 1939. március 15-én lépték át a határt és csupán három nap alatt el is foglalták a területet. A kormány 1939. évi VI. tc.-el tette hivatalossá a határváltozást. (1000 Év, 2015) (Kárpátalja visszafoglalása, 2015.)

4.2 Országhatár változások

A magyar országhatár immáron elérte az egykori országterület határát, így a Magyar Királyság területe 117 061 négyzetkilométerre nőtt. (Faragó, I-III., 2014)

4.3 Megyehatár változások

A területnövekedés után a vármegyék közül csak Ung és Bereg alakult meg újonnan, de Ung csak részben. Eredeti területének kis része Szlovákiánál maradt. A Kárpátalja hegyvidéki területein jelentős ruszin lakosság élt, ezért itt (Bereg, Máramaros, Ung) a vármegyéket nem szervezték újjá, helyette új önálló közigazgatási egységet: közigazgatási kirendeltségeket (röviden kk.-at) hoztak létre. A három kk. (Beregi kk., Máramarosi kk., Ungi kk.) a ruszinok számára egyfajta területi autonómiát jelentett. (7. ábra) E három kk.-n belül a magyar mellett a ruszin is hivatalos nyelvnek számított. (Faragó, IV., 2014)

(7. ábra) Kárpátalja 1939 nyarán

5. A második bécsi döntés

5.1 A körülmények

A magyar-román területi viták már csaknem háborús konfliktussá éleződtek. Mindkét fél katonai mozgósítást hajtott végre határainak közelében 1940 júliusában. A tengelyhatalmaknak nem állt érdekében egy magyar-román háború kirobbanása, ezért a németek felszólították a románokat az ellentétek békésebb rendezésére. A felszólítás ellenére a határ menti összecsapások gyakoriak voltak. Az augusztusi Szörénytornyai (Turnu Severin) magyar-román tárgyalások eredménytelennek bizonyultak, így Románia a berlini román nagykövet által átadta a döntőbíráskodást a tengelyhatalmaknak. A döntést a magyar és román kormány képviselőinek jelenlétében, valamint Galeazzo Ciano (olasz) és Joachim von Ribbentrop (német) külügyminiszterek hozták meg, így 1940. augusztus 30-án Észak-Erdély a Magyar Királysághoz került. A magyar csapatok szeptember 5-én vonultak be Észak-Erdélybe. Az 1940. évi XXVI. tc. mondta ki Észak-Erdély Magyarországhoz történő csatolását. (Második bécsi döntés, 2016)

5.2. Országhatár változás

A 43 492 négyzetkilométernyi terület a történelmi Magyarország keleti határa mentén húzódott déli határával Erdélyt kettévágva. Az 1941-es népszámlálás szerint a nagyjából 2 millió 460 ezer főt számláló lakosságból 1 millió 344 ezer magyar és 1 millió 116 ezer más nemzetiségű (román, német) lakta Észak-Erdélyt. Feltehetőleg 400 000 magyar nemzetiségű maradt Dél-Erdélyben. (Faragó, I-III., 2014)

5.3 Megyehatár változások

A Második bécsi döntésnek köszönhetően a teljes területével, 7 vármegye (Beszterce-Naszód, Csík, Szilágy, Szatmár, Ugocsa, Szolnok-Doboka, Máramaros) került a magyar igazgatás alá. Részben 5 (Bihar, Háromszék, Kolozs, Udvarhely, Maros-Torda) vármegyét kapott vissza az ország. A vármegyék határait Máramaros és Beszterce-Naszód kivételével az eredeti határok szerint rendezték. Máramaros vármegye két részre lett osztva, az északi területek a Kárpátalja elfoglalásával létrejött Máramarosi kk., a déliek pedig Máramaros vármegyét képezték. Beszterce-Naszód vármegyéhez csatolták a kettévágott Kolozs vármegye északkeleti részét. (8. ábra) (Bak, 2000)

A II. BÉCSI DÖNTÉS UTÁN VISSZACSATOLT ÉSZAK-ERDÉLY

(8. ábra) A második bécsi döntéssel visszacsatolt területek.

6. Délvidék és a Muraköz visszacsatolása

6.1 A körülmények

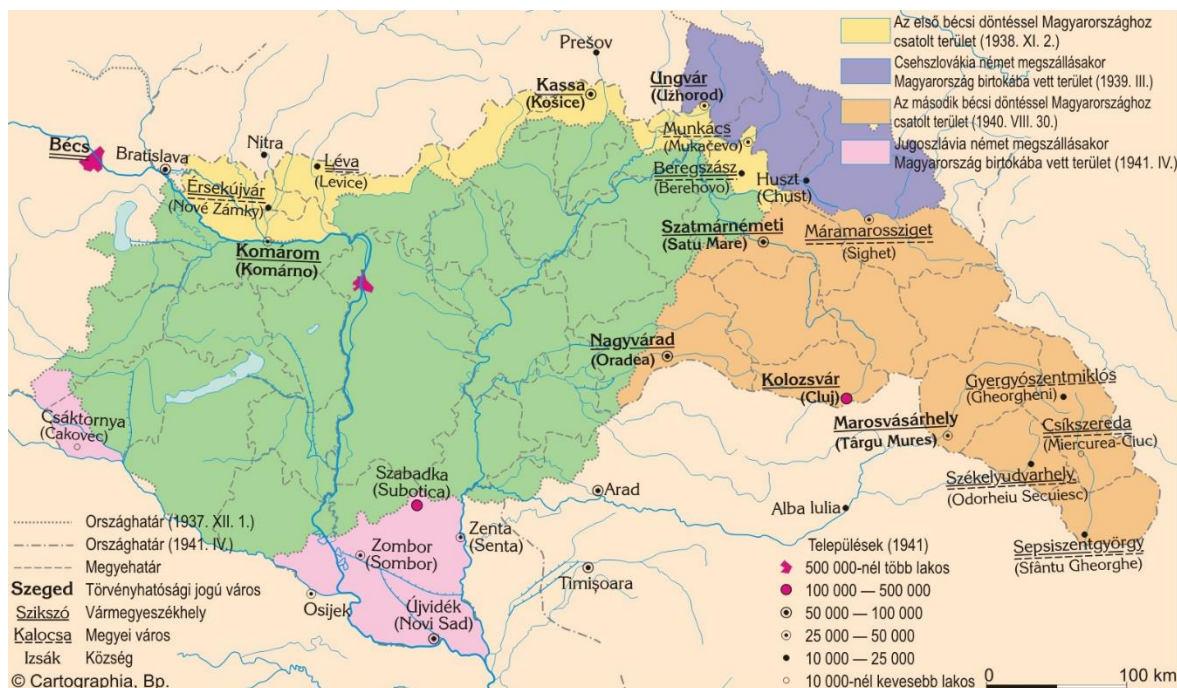
1941-ben Németország a balkáni hadjáratát indította meg, melyet Jugoszlávia lerohanásával április 6-án kezdett. A Magyar Királyság német kérésre megtámadta Jugoszláviát április 11-én. A gyorsan lezajlott sikeres offenzívát követően a németek felosztották Jugoszlávia területeit, maguk, az olaszok, a bolgárok és a magyarok között. Horvátország még április 10-én kikiáltotta függetlenségét. A magyar kormány a területek csatlakozását 1941. évi XX. tc.-kel iktatta törvénybe. (1000 Év, 2015) (Délvidék magyar uralom alatt 1941–1944)

6.2 Országhatár változások

A magyar területi követelések az egész Délvidéket magukba foglalták, viszont a németek döntöttek a területek sorsáról, így Dráva-Duna-Tisza által határolt Bácskát és a Baranyai háromszöget, valamint a Muravidéket és a Muraközt tudhatta ismét irányítása alatt a Magyar Királyság. Ez összesen 11 601 négyzetkilométernyi területet és 1 millió 145 ezer új lakost jelentett, melyből 310 ezer volt magyar nemzetiségű. Ezzel az ország elérte a II. világháború alatti legnagyobb kiterjedését 171 753 négyzetkilométerrel és 14 679 543 főnyi lakossággal. (Faragó, I-III., 2014)

6.3 Megyehatár változások

A korábbi vármegyék közül 5 (Baranya, Bács-Bodrog, Csongrád, Vas, Zala) újra eredeti határaival rendelkezett, így Magyarországon a legnagyobb közigazgatási egységek száma 44 lett, melyből 41 (abból 4 ideiglenes státuszú) vármegye és 3 közigazgatási kirendeltség. (Faragó, IV., 2014)

(9. ábra) Magyarország legnagyobb területe a II. világháború folyamán

7. A II. világháború következményei

A II. világháborús magyarországi harcok még javában dúltak, mikor a magyar ideiglenes kormány a szovjetekkel tűzszüneti egyezményt kötött 1945. január 20-án, ezzel együtt Magyarország lemondott az első bécsi döntéstől kezdve megszerzett területekről. 1946-ban Csehszlovákia 5 Pozsony környéki falu elcsatolását követelte, ebből 3-at (Dunacsún, Horvátjárfalu, Oroszvár) meg is kapott ez közismertebb nevén a pozsonyi hídfő. (10. ábra) A békeszerződést 1947. február 10-én írták alá, a területek elcsatolása mellett az ország egyéb korlátozásokban is részesült. A magyar kormány még aznap kihirdette 1947. évi XVIII. tc.-el. (Párizsi békeszerződések, 2016.)

(10. ábra) A pozsonyi hídfő

8. Az 1950-es közigazgatási átszervezések

8.1 A körülmények

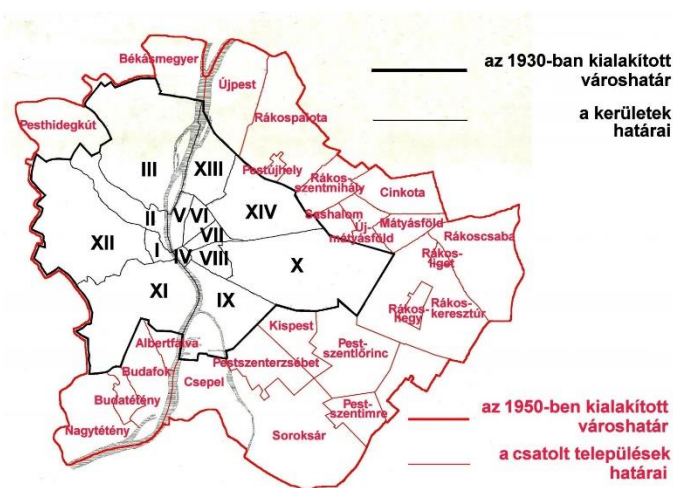
1950-ben az ezer éves múlttal rendelkező magyar közigazgatást, a vármegyerendszert a tanácsai megyerendszerre változtatta meg az akkori magyar felső vezetés. Az évszázadok során szervezetiileg és beosztásilag egyaránt változó igazgatási rendszer területi egységét a vármegyét az 1949. évi XX. tc. hivatalosan átnevezte megyére. A központosított szovjet típusú irányításnak a tanácsai megyék lettek a regionális szervei. A jogi átalakítás mellett az újonnan létrejött igazgatási egységek területeit is átformálták. Az eddigi 25 vármegyéből 19 megye lett, emellett létrejött Nagy-Budapest is. (1950-es megyerendezés, 2015)

8.2 Nagy-Budapest

Budapestet már 1873-ban létrehozták Buda, Óbuda és Pest egyesítésével. 1950-ben Pest-Pilis-Solt-Kiskun korábbi vármegyéből 7 várost (Budafok, Csepel, Kispest, Pestszenterzsébet, Pestszentlőrinc, Rákospalota, Újpest) és további 19 nagyközséget (Albertfalva, Békásmegyer, Budatétény, Cinkota, Mátyásföld, Nagytétény, Pesthidegkút, Pestszentimre, Pestújhely, Rákoscaba, Rákoshegy, Rákoskeresztúr, Rákosliget, Rákosszentmihály, Sashalom, Soroksár) csatolták a fővároshoz. Az 1945-ös község határkiigazítását követően 3 község területét (Csömör-Szabadságtelep, Nagykovácsi-Adyliget, Vecsés-Ferihegy és környéke) csatolták az előbb említett városokhoz, amelyek szintén a főváros részei lettek. A 14 kerület helyett immár 22 lett. Területi bővülést az 1949. évi XXVI. tc. fogalmazta meg.

(Nagy-Budapest, 2015)

(Hajdú-Moharos, 2000, old.: 350)

(11. ábra) Nagy-Budapest

8.3 A megyerendezés

A történelmi megyehatárok megváltoztatása a tanácsrendszer felállításának egyik szükséges lépése volt. Mivel területi revízióra már reménytelennek bizonyult, így szükséges volt a megyehatárok megváltoztatása a közigazgatás stabilizálása végett. A megyehatár változással Magyarország népességi eloszlása kiegyenlítettebb lett.

Bács-Kiskun megye: Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye déli része és Bács-Bodrog vármegyéből jött létre 1950. február 1-én. Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyéből Dunavecsei, Kalocsai, Kiskőrösi, Kiskunfélegyházi és Kunszentmiklósi járások teljes területükkel, míg az Alsódabasi járásból csak 3 község (Kunbaracs, Ladánybene, Lajosmizse) került a megye igazgatása alá.

Baranya megye: Baranya vármegyéhez csatolták Somogy vármegye Barcsi járásából Felsőszentmárton községét, emellett a majdnem a teljes Szigetvári járást 3 község kivételével (Magyarlad, Németlad, Patosfa) kivételével.

Békés megye: Békés megye 1950. március 16-án alakult meg. Az eddigi Békés vármegye csaknem teljes területe, leszámítva abból Öcsöd községet, melyet Szolnok megyéhez csatoltak. Csanád vármegyéből a Battonyai, Mezőkovácsházi járást kapta meg és a Központi járásból pedig Nagykopács községét. Bihar vármegyéből Békéshez került a Cséffa-Nagyszalontai járás, Szolnoktól Dévaványa és Pusztacseg községek, végül Csongrádtól Kardoskút község.

Borsod-Abaúj-Zemplén megye: A megye 1950. március 16-án jött létre Borsod-Gömör, Abaúj és Zemplén vármegyék egyesítésével. Borsod-Gömörtől Heveshez csatoltak 7 községet (Borsodszemere, Egerfarmos, Nagyvisnyó, Noszvaj, Novaj, Szihalom, Szilvásvárad) 1950. február 1-én, továbbá Borsod-Abaúj-Zemplén megye 9 települést (Báj, Csobaj, Kenézlő, Prügy, Taktakenéz, Tiszaladány, Tiszatardos, Viss, Zalkod) kapott Szabolcstól.

Csongrád megye: 1950. március 16-án hozták létre Csongrád megyét. A korábbi Csongrád vármegye teljes területét, Csanád vármegye Torontáli járását, illetve a Központi járást (Nagykopács község kivételével) örökölte meg.

Fejér megye: 1950. február 1-én alakult meg Fejér vármegye teljes területéből kivéve Bakonysárkány község, amit Komárom megyéhez csatoltak, Veszprém megye Enyingi járásából 8 község (Balatonbozsok, Dég, Enying, Lajoskomárom, Lepsény,

Mezőkomárom, Mezőszentgyörgy, Mezőszilas) és a Somogy megyétől elcsatolt Szabadhídvég község alkotta terület felett rendelkezett az újonnan létrejött Fejér megye.

Győr- Sopron megye: 1950. március 16-tól Győr- Sopron megye területe Győr-Moson és Sopron vármegyéből állt össze. A korábbi Sopron vármegye Csepregi járásból 1950. február 1-én 16 (Csepreg, Bő, Bük, Chernelházadamonya, Horvátzsidány, Iklanberény, Kiszsidány, Lócs, Mesterháza, Nagygeresd, Nemesládony, Ólmod, Peresznye, Sajtoskál, Simaság, Tompaládony) községet Vas megyéhez csatoltak, viszont Vastól Kemenesszentpéter községét Győr- Sopronnak ítélték.

Hajdú-Bihar: A megye főképp Hajdú és Bihar vármegyék területéből adódott össze 1950. március 16-án. Bihartól a Cséffa-Nagyszalontai járást Békés megyéhez csatolták, emellett a korábbi Szabolcs vármegyéből 7 községet (Görbeháza, Nyíracsad, Nyíradony, Polgár, Tiszagyulaháza, Újszentmargita, Újtikos) kapott meg a megye melyekből létrejött a Polgári járás.

Heves megye: 1950. február 1-én alakult meg a korábbi Heves vármegyéből, melyből Nógrádhoz 10 (Dorogháza, Hasznos, Maconka, Mátramindszent, Nagybátony, Nádújfalu, Pásztó, Szuha, Szurdokpuszpöki, Tar) és Szolnokhoz 6 (Nagyiván, Örvény, Tiszafüred, Tiszaigar, Tiszaörs, Tiszaszőlős) község került. Az új Heves megye Borsod-Gömörtől 7 (Borsodszemere, Egerfarmos, Nagyvisnyó, Noszvaj, Novaj, Szihalom, Szilvásvárad), Nógrád-Honttól 4 (Heréd, Lőrinci, Nagykökényes, Zagyvaszántó) és Pest-Pilis-Solt-Kiskuntól pedig 2 (Boldog, Kerekharaszt) települést kapott.

Komárom megye: A megye 1950. március 16-án Komárom-Esztergom vármegye teljes területét, Veszprémtől 10 (Ácsteszer, Aka, Bakonybánk, Bakonyszombathely, Bársonyos, Csatka, Hánta, Kerékteleki, Réde, Súr) és Fejér vármegyéből pedig Bakonysárkány községet örökölte.

Nógrád megye: 1950. február 1-én alakult meg a korábbi Nógrád-Hont vármegyéből, de nem a teljes területével. Pest megyéhez csatolták a Szobi járást és Heveshez 4 községet (Heréd, Lőrinci, Nagykökényes, Zagyvaszántó). Hevestől Nógrádhoz 10 települést (Dorogháza, Hasznos, Maconka, Mátramindszent, Nagybátony, Nádújfalu, Pásztó, Szuha, Szurdokpuszpöki, Tar) csatoltak.

Pest megye: Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye 1950. február 1-i felosztásából az új Pest megye 12 járást (Abonyi, Alsódabasi, Aszódi, Budakörnyéki, Gödöllői, Gyömrői, Központi, Monori, Nagykáta, Ráckevei, Szentendrei, Váci) kapott. Alsódabasi járástól 3 község (Kunbaracs, Ladánybene, Lajosmizse) Bács-Kiskunhoz és Aszódi járástól 2

település (Boldog, Kerekharaszt) Heveshez került. Nógrád-Hont korábbi vármegyétől a Szobi járást Pest megyéhez csatolták.

Somogy megye: 1950. február 1-én Somogy vármegye csaknem teljes területéből jött létre az új Somogy megye. Zalához 3 (Belezná, Nemespátró, Surd), Fejérhez 1 (Szabadhidvég) települést csatoltak. A Barcsi (kivéve Felsőszentmárton település) és a Szigetvári (kivéve Magyarlad, Németlad, Patosfa községek) járást Baranyának ítélték. Veszprémtől 3 (Balatonszabadi, Siófok, Siómaros) Tolnától szintén 3 (Bedegkér, Kánya, Tengőd) települést kapott.

Szabolcs-Szatmár megye: Szatmár-Bereg és Szabolcs vármegyék egyesítésével alakult meg 1950. március 16-án. Szabolcs vármegyétől 8 községet (Báj, Csobaj, Kenézlő, Prügy, Taktakenéz, Tiszaladány, Tiszatardos, Viss, Zalkod) Borsod-Abaúj-Zemplénhez, 7 települést (Görbeháza, Nyíracsa, Nyíradony, Polgár, Tiszagyulaháza, Újszentmargita, Újtikos) pedig Hajdú-Biharhoz csatoltak.

Szolnok megye: 1950. február 1-én megalakuló Szolnok megye a korábbi Jász-Nagykun-Szolnok vármegye területét kapta meg, leszámítva Dévaványa és Pusztacseg községeket, melyeket Békéshez csatoltak. Békéstől Öcsöd községet, míg Hevestől 6 települést (Nagyiván, Örvény, Tiszafüred, Tiszaigar, Tiszaörs, Tiszaszőlős) kapott meg.

Tolna megye: A Tolna vármegyéből 1950. február 1-én létrejött Tolna megye teljes területét megőrizte, leszámítva 3 községet (Bedegkér, Kánya, Tengőd) melyeket Somogy megyéhez csatoltak.

Vas megye: Az 1950. február 1-én létrejött Vas megye, a Zalához csatolt 3 (Egervár, Gősa, Vasboldogasszony), a Veszprémhez került 4 (Egyházaskesző, Kemeneshőgyész, Magyargencs, Várkesző) és a Győr-Sopronhoz Kemenesszentpéter községek kivételével megtartotta a teljes Vas vármegye területét. Sopron vármegyétől 16 település (Csepreg, Bö, Bük, Chernelházadamonya, Horvátzsidány, Iklanberény, Kiszsidány, Lócs, Mesterháza, Nagygeresd, Nemesládony, Ólmod, Peresznye, Sajtoskál, Simaság, Tompaládony) került át Vas megyéhez.

Veszprém megye: Az újonnan létrehozott Veszprém megye a korábbi Veszprém vármegye területén alakult meg 1950. március 16-án, azonban Fejérhez 8 (Balatonbozsok, Dég, Enying, Lajoskomárom, Lepsény, Mezőkomárom, Mezőszentgyörgy, Mezőszilas), Komáromhoz 10 (Ácsteszér, Aka, Bakonybánk, Bakonyszombathely, Bársonyos, Csátka, Hánta, Kerékteleki, Réde, Súr) és Somogyhoz 3 (Balatonszabadi, Siófok, Siómaros)

Zala megye: 1950. március 16-án alakult meg Zala vármegyéből. Veszprém megyének 3 járást (Keszthelyi, Sümegi és Tapolcai) adott át, viszont Somogytól 3 (Belezná, Nemespátró, Surd), valamint Zalától is 3 (Egervár, Gósfá, Vasboldogasszony) községet kapott.

8.4 A járásrendezés

35

adták, a szocialista vezetés, úgy gondolta, hogy a járás neve legyen egyértelmű és jelölje annak központját. A járások népessége között igen nagy különbségek is előfordultak, így területi átszervezés is történt.

Megszűnő járások:

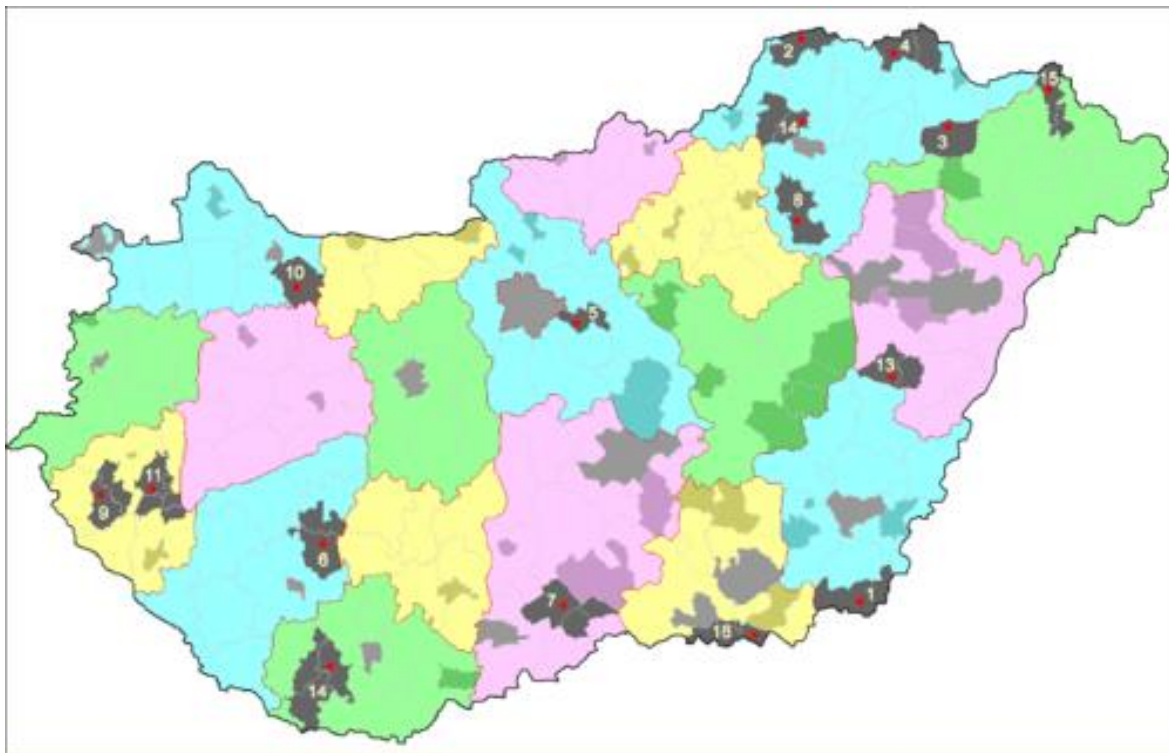
Battonyai járás (Békés megye), Bódvaszilasi járás (Borsod-Abaúj-Zemplén megye), Dadai felső járás (Szabolcs-Szatmár megye), Gönci járás (Borsod-Abaúj-Zemplén megye), Gyömrői járás (Pest megye), Igali járás (Somogy megye), Jánoshalmi járás (Bács-Kiskun megye), Mezőkeresztesi járás (Borsod-Abaúj-Zemplén megye), Novai járás (Zala megye), Pannonhalmi járás (Győr-Sopron megye), Pacsai járás (Zala megye), Sajószentpéteri járás (Borsod-Abaúj-Zemplén megye), Sárréti járás (Hajdú-Bihar megye), Szentlőrinci járás (Baranya megye), Tiszai járás (Szabolcs-Szatmár megye), Torontáli járás (Csongrád megye)

Új járások:

Kiskunhalasi járás (Bács-Kiskun megye), Komlói járás (Baranya megye), Nyíregyházi járás (Szabolcs-Szatmár megye), Ricsei járás (Borsod-Abaúj-Zemplén megye), Sellyei járás (Baranya megye), Siófoki járás (Somogy megye)

Névváltoztatás: Alsódabasi járás → Dabasi járás (Pest megye), Budakörnyéki járás → Budai járás (Pest megye), Cséffa-nagyszalontai járás → Sarkadi járás (Békés megye), Dadai alsó járás → Tiszalöki járás (Szabolcs-Szatmár megye), Dunaföldvári járás → Paksi járás (Tolna megye), Gesztesi járás → Komáromi járás (Komárom megye), Hegyháti járás → Sásdi járás (Baranya megye), Írottkői járás → Kőszegi járás (Vas megye), Jászsági alsó járás → Jászapáti járás (Szolnok megye), Jászsági felső járás → Jászberényi járás (Szolnok megye), Körment-németújvári járás → Körmenti járás (Vas megye), Központi járás → Debreceni járás (Hajdú-Bihar megye), Központi járás → Szolnoki járás (Szolnok megye), Központi járás → Szekszárdi járás (Tolna megye), Magyaróvári járás → Mosonmagyaróvári járás (Győr-Sopron megye), Nógrádi járás → Rétsági járás (Nógrád megye), Nyírbaktai járás →, Baktalórántházi járás (Szabolcs-Szatmár megye), Nyírbogdányi járás → Kemecsei járás (Szabolcs-Szatmár megye), Simontornyai járás → Gyönki járás (Tolna megye), Sokoróaljai járás → Téti járás (Győr-Sopron megye), Tiszai alsó járás →, Kunszentmártoni járás (Szolnok megye), Tiszai felső járás → Kunhegyesi járás (Szolnok megye), Tiszai közép járás → Törökszentmiklósi járás (Szolnok megye), Tószigetcsilizközi járás → Győri járás (Győr-Sopron megye), Völgységi járás → Bonyhádi járás (Tolna megye)

A külön közigazgatási egységként működő törvényhatósági jogú városi (tjv.) jogállás megszűnt 1950. június 15-én, egyúttal létrejöttek a megyei tanácsok melyeknek a hatáskörébe a megyei városok tartoztak. E rangot kapták meg a korábbi tjv.-k. (1950-es járásrendezés, 2016) (13. ábra)

(13. ábra) A járásrendezés. Sötét színnel kiemelve a változások

9. Közigazgatási változások 1950 után

9.1 A közigazgatási rendszer változtatásai

Az 1950-es átszervezéseket követően a XX. században még történt néhány említésre méltó közigazgatási változás.

Az 1960-as években Magyarországon a szocialista vezetés szorgalmazta a településfejlesztési koncepciót és azon belül tervezési-gazdasági körzetek megszervezését. 6 (Központi, Észak-magyarországi, Észak-alföldi, Dél-alföldi, Észak-dunántúli, Dél-dunántúli) körzetet jelöltek ki melyek több megyét foglaltak magukba. E körzetek létrehozása gazdasági célból történt. A központjaik Budapest mellett a vidéki nagyvárosok voltak.

Fontos változás történt 1983 és 1984 fordulóján. A járásokat 1983. december 31-vel megszüntették, helyettük a város- és nagyközség környékeket hozták létre. A területük és számuk nagyjából megegyezett a megszüntetett járásokkal összevetve, de az igazgatási funkciójukban eltértek, ugyanis a város- és nagyközségkörnyékek egy településközpontú rendszert alkottak. A járási rendszerben sok esetben a települések távol voltak a központtól és számos helyen városhiányos környékek voltak. A neveiket csakúgy, mint az 1950-es járásrendezésnél a központi településről kapták.

Az 1989-es rendszerváltást követően, 1990-ben a településfejlesztési koncepciót és a város- illetve nagyközség-környékeket hatályon kívülre került, helyettük önkormányzati társulások és a kistérségek jöttek létre, ugyan szóba került a járások újraszervezése, de ez csak 2013. január 1-én történt meg. A gazdasági körzeteket a régiók váltották fel, melyek a kilencvenes évek során több formát öltöttek fel, de végül 1999-ben 7 (Észak-Magyarország, Észak-Alföld, Dél-Alföld, Közép-Magyarország, Közép-Dunántúl, Nyugat-Dunántúl, Dél-Dunántúl) régió jött létre a NUTS rendszer hatására. Manapság a régiók egyre nagyobb központosítást idéznek elő. (Hajdú-Moharos, 2000, old.: 347-349)

9.2 Budapest

1992-ben a XX. kerület lakói népszavazást kezdeményeztek a kerület kettéválasztásáról, így 1994-ben megalakult a XXIII. kerülete (Soroksár).

9.3 Megye- és járáshatár változtatások

Bács-Kiskun megye: 9 járásból csak 5 maradt meg. 1956-ban a Kunszentmiklósi járás, 1962-ben a Bácsalmási, 1970-ben pedig a Dunavecsei és Kiskunfélegyházi járások szűntek meg.

Baranya megye: 9-ből 4 maradt meg. 1952-ben a Komlói, 1956-ban a Villányi, 1963-ban a Sellyei, 1966-ban a Pécsváradi és 1978-ban a Pécsi járások szűntek meg.

Békés megye: A járások megszüntetéséig 8-ból csak 5 maradt. Gyomai és a Sarkadi járások 1966-ban, a Békési járás 1974-ben szűnt meg.

Borsod-Abaúj-Zemplén megye: 14-ből 6 járás szűnt meg a Tokaji 1952-ben, Ricsei és a Sárospataki 1956-ban, Putnoki 1961-ben, Abaújszántói és Szikszói 1962-ben. A Mezőcsáti járás központját Leninvárosba (Tiszaújváros) helyezték át, így a nevét is Leninvárosi járásra változtatták.

Csongrád megye: 4-ből 2 járást szüntettek meg. Csongrádi járást 1956-ban és a Makói járást 1978-ban.

Fejér megye: A megye 5 járásából csak 4 maradt meg 1983-ig, ugyanis az Enyingi járás meg lett szüntetve. Az Adonyi járás székhelyét Sztálinvárosba helyezték át 1957-ben, így értelemszerűen a járás neve Sztálinvárosi járás lett, de ez csupán 4 évig tartott, hisz akkor Sztálinvárost Dunaújvárossá nevezték át, és a járás neve is eszerint változott.

Győr-Sopron megye (1990-től Győr-Moson-Sopron megye): 6-ból 2 járás szűnt meg a Téti 1954-ben és a Kapuvári 1969-ben. Megyehatár változás is történt 3 részletben 1992 és 2002 között. 11 korábban Veszprém megyéhez csatolt település került vissza Győr-Moson-Sopron megyéhez.

Hajdú-Bihar megye: 7-ből 4 járás szűnt meg a Nagylétei 1956-ban, a Biharkeresztesi és a Polgári 1970-ben és a Derecskei 1978-ban.

Heves megye: 6-ból 2 járást szüntettek meg Pétervásárit 1966-ban és a Hatvanit 1969-ben.

Komárom megye (1990-től Komárom-Esztergom megye): A 3 járásból csak Tatai szűnt meg 1974-ben.

Nógrád megye: A megye 5 járásából csak a Szécsényit szüntették meg.

Pest megye: A 11 járásból 2 szűnt meg az Aszódi 1965-ben, míg a Szobi 1970-ben.

Somogy megye: 8-ból 4 járás szűnt meg, a Tabi 1968-ban, a Csurgói 1970-ben, a Fonyódi 1974-ben és a Barcsi 1978-ban.

Szolnok megye (1989-től újra Jász-Nagykun-Szolnok megye): A 7 járásból 3 szűnt meg a Jászapáti 1961-ben, a Kunhegyesi 1965-ben és a Törökszentmiklósi 1974-ben.

Szabolcs-Szatmár megye (1989-től: Szabolcs-Szatmár-Bereg megye): A megye 11 járásából 5 szűnt meg, Kemecsei 1956-ban, a Csengeri 1969-ben, a Baktalórántházi, Tiszalöki 1970-ben és a Nagykállói 1978-ban.

Tolna megye: A 6 járásból 3 szűnt meg, a Gyönki 1962-ben, a Dombóvári 1974-ben a Bonyhádi 1978-ban.

Vas megye: A megye 7 járásából 4 szűnt meg, a Kőszegi 1954-ben, a Szentgotthárdi és a Vasvári 1969-ben, és a Celldömölki 1978-ban.

Veszprém megye: 8-ból 3 járás szűnt meg, a Balatonfüredi 1956-ban, a Sümegi 1966-ban és a Zirci 1970-ben. Emellett jelentős megyehatár változás történt, ugyanis 1978-ban a teljes Keszthelyi járást Zala megyéhez csatolták.

Zala megye: 5 járásból csupán a Letenyeit szüntették meg 1970-ben és az előbb említett megyehatár változás történt Zala megyében.

(Magyarország megyéi, 2016)

10. A Magyarországtól elcsatolt területek közigazgatása

Magyarország közigazgatási rendszere ezeréves múltra tekint vissza. A társországok, a bánságok, a székek, a megyék mind az ország közigazgatásának részét képezték, ezek közül a megyerendszer, bizonyult a legtartósabbnak. E közigazgatási egység az évszázadok folyamán több formáját mutatta meg. A királyi vármegyék, nemesi vármegyék, polgári vármegyék, tanácsai megyék végül a pedig az önkormányzati megyék, formákban volt jelen az országban a legfontosabb közigazgatási egysége. Az Osztrák–Magyar Monarchia 1918-as széthullását követően a Magyarországtól elcsatolt részekben a közigazgatási rendszer nagy változásokon esett át a XX. század folyamán.

Felvidék:

Az 1918-ban megalakult északi szomszédunk közigazgatása 4 (Csehország, Morvaország-Szilézia, Szlovákia, Kárpátalja) fő egységből állt. A Felvidéki területen 1918-tól 1923-ig a megyék és a járások változatlanul folytatták működésüket, azonban a magyar megyerendezéssel nagyjából egy időben (1923. január 1.) egy közigazgatási átszervezés vette kezdetét. A magyarországi megyerendezés a közigazgatás stabilitása végett történt, a régi rendszer megtartása mellett csak ideiglenes állapotot vezettek be és közigazgatásilag

ellehetetlenedett vármegyéket összevonták. A Csehszlovák államban a felvidéki rendezés során figyelmen kívül hagyták a történelmi határvonalakat, ehelyett a gazdasági térszerkezetet és a nemzetiségi viszonyokat vették figyelembe. 6 (Pozsony, Trencsén, Nyitra, Tátra, Kassa, Garam) nagymegyét hoztak létre, melyek nem voltak hosszú életűek, és 1928-ban megszüntették őket. Helyettük létrehozták a kerületeket, amely a Monarchia alatti nagyobb közigazgatási egységeket tükrözte. A járásokat (okres) nem szüntették, ezek változatlanul folytatták a működésüket.

Az 1938 és 1945 Jozef Tiso Szlovákiájában ismét közigazgatási reformok történtek. 6 (Pozsony, Nyitra, Trencsén, Garam, Tátra, Sáros-Zemplén) tartományt (kraj) szerveztek melyek, nagyjából megegyeztek az 1923-as nagymegyékkel, természetesen mindebből leszámítva a Magyarországhoz csatolt részeket, melyeken a közigazgatás közel az eredeti állapotába tért vissza. Ahogy korábban említettem a közigazgatási kirendeltségeket hoztak létre a Kárpátalján, ami ruszinoknak egyfajta autonómiát biztosított. A Csehszlovák államban élő nagy létszámú magyar nemzetiség ilyen önrendelkezésben nem részesült, sem a korábbi sem a későbbi időszakban.

Az 1945-ben újraegyesült Csehszlovákia (immár Kárpátalja nélkül) az 1928-as megyék nélküli állapotba helyezte vissza a közigazgatást, de ez az állapot sem tartott sokáig. A kommunista hatalomátvételt követően 1949-ben a tartományi rendszerhez tértek vissza, ami centralizált közigazgatást eredményezett. Ismét 6 tartományt szerveztek, e rendszer alsóbb közigazgatási egységét a járások képezték, melyek száma csökkent a későbbi összevonások alkalmával. A tartományok száma 1960-ban lecsökkent, ugyanis azokat összevonták, így 3 (Nyugat-Szlovákia, Közép-Szlovákia, Kelet-Szlovákia) régió és negyedikként Pozsony főváros, mint új tartomány alakult meg a Felvidéken. 1968-ban Csehszlovákia szövetségi köztársasággá alakult át, így az államterületen belül Csehország és Szlovákia, mint a szövetség két egysége. Párhuzamot is észrevehetünk a magyar közigazgatás II. világháború utáni változásaival. A nagyobb közigazgatási egységek összevonása illetve rendezése és a főváros azok közé sorolása, vagy járások számának változása között.

A szocialista tömb felbomlását követően a Csehszlovák államalakulat 1993. január 1-én véglegesen kettévált. Szlovákiában 1990-ben a tartományok ismét megszűntek a regionális közigazgatás a járások hatáskörébe került. Ezt követően 1996-ban a tartományi rendszer újra megalakult, de ezúttal 8 tartományt szerveztek. A járások száma csaknem megkétszereződött. (Hajdú-Moharos, 2000, old.: 1-5)

Kárpátalja:

A XX. század folyamán legtöbbször gazdát cserélt terület a Kárpát-medencében. Aki 1918 előtt született és megérte a kilencvenes éveket az elmondhatja magáról, hogy öt ország állampolgára volt anélkül, hogy elköltözött volna szülőhelyéről. 1918 előtt az Osztrák-Magyar Monarchia, 1918-1939-ig Csehszlovákia, 1939-1945-ig Magyarország, 1945-1991 a Szovjetunió és 1991-től Ukrajna részét képezi Kárpátalja.

1945-től az Ukrán SZSZK része volt a terület, ekkortól kezdődött szovjet közigazgatás, amely még ma is használatban van. Kárpátalján a közigazgatás alapegysége a járás. Összesen 13 járás van, amik megközelítőleg a történelmi vármegyék határait őrizték meg. (Hajdú-Moharos, 2000, old.: 127)

Erdély, a Részek, a Temesköz:

1925 előtt Romániában területi közigazgatási rendszer volt érvényben. Négy ilyen terület volt az államhatárokon belül: Erdély, Bukovina, Besszarábia és a háború előtti Románia területe. A négy területen a megye szintű közigazgatási egységek különböztek, ezért 1926-ben egységesítették a megyerendszert.

1938 augusztusában vezették be a tartományi rendszert, melyet a történelmi határok figyelembe vétele nélkül állítottak fel. A rendszer nem volt hosszú életű, ugyanis 1940-ben visszaállították a megyerendszert.

1950-ben egy nagy közigazgatási átszervezés történt. A megyerendszert újra megszüntették, a helyébe pedig ismét tartományi igazgatást vezették be. A volt magyar államterületen 7 (Bánát, Körös, Máramaros, Kolozs, Sztálin illetve Brassó, Magyar Autonóm Tartomány) tartományt szerveztek meg. A járásokat szintén megszüntették és helyette rajonokat hoztak létre.

Ahogy Csehszlovákia tartományi rendszerei, úgy a román sem bizonyult tartósnak, csak hogy Romániában 1968-ban újra a megyerendszer került bevezetésre. Ezzel egy időben az alsóbb közigazgatási egységeket a rajonokat megszüntették. Ez a rendszer máig fennáll. (Hajdú-Moharos, 2000, old.: 151-156)

Délvidék, Muraköz, Horvátország:

Az 1918-ban létrejövő Szerb-Horvát-Szlovén Királyság Magyarország déli részeit kapta meg, és a mindezidáig társországgént működő Horvátország is csatlakozott az új államalakulathoz.

Az ország közigazgatási egységei a bánságok lettek. A volt 3 (Bács-Bodrog, Baranya, Torontál) magyar vármegyét a Dunai bánság területeihez csatolták, míg Horvátország 8

(Modrus-Fiume, Lika-Korbava, Varasd, Zágráb, Belovár-Kőrös, Pozsega, Verőce, Szerém) vármegyéjét a Tengerparti és a Szávai bánságok között osztották fel.

Az 1929-ben Jugoszláv Királyságra átnevezett állam közigazgatási rendszere fennállt egészen a bukásáig. Az 1941-es sikeres német offenzívát követően az országot felosztották, mindenekelőtt létrejött a Független Horvát Állam. A volt magyarországi területek közül, amiket nem csatoltak vissza a Magyar Királysághoz, a Független Horvát Állam és a német megszállók birtokába kerültek.

1946-ban létrejött a „második” Jugoszlávia. Az országon belül a volt magyarországi területeket az 1945-től a Vajdaság Autonóm Tartomány foglalta magába. 1988-ban megszüntették, majd később újjászervezték. A közigazgatási egységei a körzetek, melyeket az alacsonyabb rangú községek (opština) alkotják, ezek nagysága közel hasonló, mint a volt járások területe.

Az elsőként létrejött Jugoszláv utódállam Szlovénia, birtokában van Muraköz. Az egykori Zala és Vas vármegye elcsatolt területeit, Muravidék (Pomurska) régió (regija) foglalja magába.

Jugoszlávia széthullása után Horvátországban 1992-ben a megyéket újjászervezték. (Hajdú-Moharos, 2000, old.: 277-281;297-298;331)

Őrvidék:

Ausztriában a közigazgatási egységek a tartományok. Az Ausztriához csatolt Őrvidék 4 (Moson, Pozsony, Sopron, Vas) kettévágott vármegyerészét 1921-től Burgenland néven alakították tartománnyá. Az Anschlusst követően a tartományt szétszegték Alsó-Duna és Stájerország tartományok között, azonban 1945-ben visszaállították Burgenland néven. (Hajdú-Moharos, 2000, old.: 337)

Összefoglalás

A közigazgatást rendszer- és határváltoztatások sora érintette Magyarországon a XX. században, mindezen összefüggésének vizsgálataiból az alábbiakra jutottam.

A század elején világszerte érezte magát egy nagy változás, mely új államhatárok kirajzolódását sugallta, ezt az I. világháború végkifejlete valósította meg.

Az Osztrák–Magyar Monarchia soknemzetiségű államában az önálló nemzeti tudat fellángolt és hamvasztotta el a közép-európai birodalmat, a kérdés csak az volt, hogy e terület hogyan és milyen formában éled újjá.

Az 1920-as békeszerződéssel létrehozott határokat, szerencsére nem csak a környező országok telhetetlen igényei szabták meg, hanem a nagyhatalmak gazdasági és politikai érdekei is. Az etnikai határokat csak részben tartották szem előtt.

Feltehetőleg vörös hadsereg harcai is befolyásolták területi átalakulásokat, hisz jelentősebb katonai sikereket értek el a megszálló csapatokkal szemben. Egy párhuzamot is észrevehetünk a szintén vesztes Törökország háború utáni konfliktusaival

A következő időszak közigazgatási határváltozásait a trianoni békeszerződés alapozta meg, ugyanis Magyarország belső közigazgatási rendszere ebből kifolyólag változtatásra szorult, így 1923-ban megtörtént a megyerendezés.

A magyar vezetés politikáját a határrevízió reménye nagymértékben befolyásolta, ami olyan döntésekhez vezetett, mely még több változtatást vont maga után. Előre nem látva későbbi eredménytelenségét, Magyarország a tengelyhatalmak segítségére szorult.

1938 és 1941 közötti időszakot területgyarapodások időszakának nevezzük, hiszen a tengelyhatalmak közreműködésével Magyarország 4 részletben visszaszerezte korábbi területeinek kisebb-nagyobb részeit. Mindez nem maradt tartós, ugyanis a háború elsöpörte az összeset, ezen felül még a pozsonyi hídfőt is.

A „nagyhatalmak akarata”, véleményem szerint a XX. század, államhatár változásait röviden, így foglalhatjuk össze. A megyehatár változtatásokat, pedig az előbbi következményeként.

1945 után jelentős méretekben történt megye és járáshatár változások következtek, ugyanis 1947-es párizsi békeszerződések egyértelművé tették, hogy Magyarország nem számíthat a kialakult államhatárok változására.

Az Magyarország megyehatárai egy nagyobb ország emlékét őrizték, de azt nem lehetett figyelmen kívül hagyni, hogy azon rendszer határai a megkisebbedett országban nem tudtak volna megfelelően működni. Ebből a szempontból kiindulva az 1923-as és 1950-es rendezések között észlelhetünk némi összefüggést, viszont 1950-ben jogi átalakulás mellett drasztikus név és megye határváltoztatás is történt, ami a kommunista vezetés megkérdőjelezhetetlen hatalmát hirdette. A megye és járásrendezés következtében az ország népességének eloszlása és közigazgatása kiegyenlítettebb lett.

Az 1950 után nagyszabású megyehatár változtatás nem történt, az alacsonyabb rangú járásokban viszont meglehetősen nagy centralizálás vette kezdetét, aminek következtében számuk drasztikusan lecsökkent, majd 1984-es megszűnésüket idézte elő. A volt szocialista országokban az önkényes közigazgatási változtatások igen gyakoriaknak mondhatók, viszont azok közül a legtöbb nem nevezhető tartósnak.

A rendszerváltás után a magyarországi közigazgatásra hatást gyakorolt az Európai Unió, melynek következtében régiókra osztották fel az országot a megyerendszer megmaradása mellett.

Összességében a magyar XX. századi magyar közigazgatás sok változáson esett át, melyeket elsősorban a trianoni Magyarország létrejötte idézett elő. Elmondhatjuk azt is, hogy a sorozatos átalakulások ellenére az ország közigazgatási rendszerében még mindig fellelhető az ezer éves múlt.

Irodalomjegyzék

Megye (közigazgatási egység). (2013. március 8.). Forrás: Wikipedia:
[https://hu.wikipedia.org/wiki/Megye_\(k%C3%B6zigazgat%C3%A1si_egys%C3%A9g\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/Megye_(k%C3%B6zigazgat%C3%A1si_egys%C3%A9g))

1000 Év. (2015). Forrás: 1000 Év: <http://1000ev.hu/index.php?a=3¶m=7489>

Nagy-Budapest. (2015. november 28.). Forrás: Wikipedia:
<https://hu.wikipedia.org/wiki/Nagy-Budapest>

1950-es megyerendezés. (2015. december 11.). Forrás: https://hu.wikipedia.org/wiki/1950-es_megyerendez%C3%A9s

Kárpátalja visszafoglalása. (2015.. május 2.). Forrás:
https://hu.wikipedia.org/wiki/K%C3%A1rp%C3%A1talja_visszafoglal%C3%A1sa

1950-es járásrendezés. (2016. április 5.). Forrás: https://hu.wikipedia.org/wiki/1950-es_j%C3%A1r%C3%A1srendez%C3%A9s

Első bécsi döntés. (2016. május 2.). Forrás:
https://hu.wikipedia.org/wiki/Els%C5%91_b%C3%A9csi_d%C3%B6nt%C3%A9s

Magyarország megyéi. (2016. február 4.). Forrás:
https://hu.wikipedia.org/wiki/Magyarorsz%C3%A1g_megy%C3%A9i

Második bécsi döntés. (2016. április 28.). Forrás:
https://hu.wikipedia.org/wiki/M%C3%A1sodik_b%C3%A9csi_d%C3%B6nt%C3%A9s

Trianoni békeszerződés. (2016. május 2.). Forrás: Wikipedia:
https://hu.wikipedia.org/wiki/Trianoni_b%C3%A9keszerz%C5%91d%C3%A9s#Magyarorsz.C3.A1g_.C3.BAj_hat.C3.A1rai

Trianoni békeszerződés. (2016. november 5.). Forrás: Wikipedia:
https://hu.wikipedia.org/wiki/Trianoni_b%C3%A9keszerz%C5%91d%C3%A9s

Vármegye. (2016.. augusztus 8.). Forrás: Wikipedia:
<https://hu.wikipedia.org/wiki/V%C3%A1rmegye>

Bak, B. (2000). Magyarország történeti topográfiája. História.

Párizsi békeszerződések. (2016). Forrás: Wikipedia:
https://hu.wikipedia.org/wiki/P%C3%A1rizsi_b%C3%A9keszerz%C5%91d%C3%A9sek

Délvidék magyar uralom alatt 1941–1944. (dátum nélk.). Forrás:
https://hu.wikipedia.org/wiki/D%C3%A9lvid%C3%A9k_magyar_uralom_alatt_1941%E2%80%931944

Faragó, I. (2014). I-III. A status quo és az etnikai kép alakulása a Kárpát-térségben a kezdetektől a XX. század végéig.

Faragó, I. (2014). IV. A magyar közigazgatás változásai a kezdetektől a XX. század végéig.

Hajdú-Moharos, J. (2000). Magyar Településtár. Budapest: Kárpát-Pannon kiadó.

Magyar Királyi Udvar. (dátum nélk.). Forrás:
<http://img5.lapunk.hu/tarhely/kiralyiudvar/galeria/665141.gif>

Mihályi, B. (2012. június 4.). Forrás: Történelemportal:
<http://tortenelemportal.hu/2012/06/trianon-es-a-terkepek/>

Vereckei Hunor oldala. (dátum nélk.). Forrás:
<http://maszek.lapunk.hu/?modul=oldal&tartalom=584952>

Képek forrása:

(1. ábra)

http://s6.images.www.tvn.hu/2010/07/22/05/40/www.tvn.hu_09953df313a100d99a273b9df98f021a.jpg

(2. ábra) [http://www.e-](http://www.e-kompetencia.si/egradiva/zgodovina_madzarske/23.gradivo_ZGODOVINA%20MADZAR)

[kompetencia.si/egradiva/zgodovina_madzarske/23.gradivo_ZGODOVINA%20MADZAR](http://www.e-kompetencia.si/egradiva/zgodovina_madzarske/23.gradivo_ZGODOVINA%20MADZAR)
[SKE/54656c656b695f50c3a16c5f56c39652c396535f54c389524bc389502e6a7067.jpg](http://www.e-kompetencia.si/egradiva/zgodovina_madzarske/23.gradivo_ZGODOVINA%20MADZAR)

(3. ábra) http://www.alkotmanyossagi-muhely.hu/2004_e1.gif

(4. ábra) <https://atankonyvontul.files.wordpress.com/2016/02/trianon.jpg>

(5. ábra) http://keptar.oszk.hu/009100/009164/megyerendezes_1923_nagykep.jpg

(6. ábra) http://erdely.ma/ujkepek/2014/11/nagy/1415009699_955.jpg

(7. ábra)

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/hu/8/88/K%C3%A1rp%C3%A1lja_1939.png

(8. ábra) <http://www.artsonline.hu/wp-content/uploads/2014/09/erd3.gif>

(9. ábra) <http://www.3szek.ro/kepek2/20140829222832.jpg>

(10. ábra) [http://4.bp.blogspot.com/-](http://4.bp.blogspot.com/-zSKpVUMp7rc/Uu0sBrRw_cI/AAAAAAAAAao/jI50qGLcmdA/s1600/pozsonyihidfo.jpg)

[zSKpVUMp7rc/Uu0sBrRw_cI/AAAAAAAAAao/jI50qGLcmdA/s1600/pozsonyihidfo.jpg](http://4.bp.blogspot.com/-zSKpVUMp7rc/Uu0sBrRw_cI/AAAAAAAAAao/jI50qGLcmdA/s1600/pozsonyihidfo.jpg)

(11. ábra) <http://egykor.hu/images/2010/original/budapest-budapest-keruletei-1873-ban-1930-ban-1950-ben-.jpg>

(12. ábra)

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/8/8d/Megyerendezes_1950.png/400px-Megyerendezes_1950.png

(13. ábra)

[https://upload.wikimedia.org/wikipedia/hu/thumb/6/62/1950_jrend_megsz_j%C3%A1r.png](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/hu/thumb/6/62/1950_jrend_megsz_j%C3%A1r.png/500px-1950_jrend_megsz_j%C3%A1r.png)
[g/500px-1950_jrend_megsz_j%C3%A1r.png](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/hu/thumb/6/62/1950_jrend_megsz_j%C3%A1r.png)

Köszönetnyilvánítás

Köszönöm Faragó Imrének, hogy konzulensem lett, emellett köszönöm a segítségnyújtását is.

Nyilatkozat

Alulírott,(név)..... nyilatkozom, hogy jelen szakdolgozatom teljes egészében saját, önálló szellemi termékem. A szakdolgozatot sem részben, sem egészében semmilyen más felsőfokú oktatási vagy egyéb intézménybe nem nyújtottam be. A szakdolgozatomban felhasznált, szerzői joggal védett anyagokra vonatkozó engedély a mellékletben megtalálható.

A témavezető által benyújtásra elfogadott szakdolgozat PDF formátumban való elektronikus

publikálásához a tanszéki honlapon

HOZZÁJÁRULOK

NEM JÁRULOK HOZZÁ

Budapest, 2016. december 15.

.....
a hallgató aláírása